

Universitätsbibliothek Paderborn

**Preceptorium diuine legis venerabilis fratris Joha[n]nis
Nider de ordine predicatorum**

Nider, Johannes

Nurnberge, 28.VII. 1496

Decimu[m]nonu[m] de temptatione dei.

urn:nbn:de:hbz:466:1-31252

Preceptum I

Meritorie et virtuose agunt si portat
intuitu proprie humilitatis et amore co-
reptus mundus vestimenta humiliata. et hu-
milia et vitorumque status proprius req-
uit. Nec obstant cauillationes ini-
rum quod primo in contrarium arguant. atte-
dendu ab his quod in vestimentis ostendit
intintus. intrinsecus aut sunt lupi rapa-
ces. Responsio enim Tho. quod hoc est pro
vilitate vestium. quod nunc lupi vilia in-
duerent nisi Christi ostendit hec vestimenta
essent propria. Secundo dicunt talis habi-
tum deferentes scandalizare. Respondebat
Hieron. in epistola ad Marcellam. Scandalizat
quemque vestis fasciorum. scandalizat et
Iohannes quo inter natos multorum
nullus maior fuit. quod angelus dictus
domini quoque baptizauit. quod camelorum ve-
stitus tegmine zona pellicea cingebatur.
Tertio dicunt. cum in corde virtus
lateat nihil offici vestimenti si cor su-
erit bonum. Hespousum est de hoc sup-
pia. Quarto obiectum. Augustinus. iij. de
doctrina Christiana. et habet dis. xlj. c.
quisquis. Quisquis rebus transcen-
tibus strictius vtitur quod se habet con-
suetudo eorum cum quibus vniuit. aut in-
temperans est aut supstitiosus. Alii.
quod Gratianus false allegat. quod in omni-
bus correctis originalibus beati Augustini
habent temperas. et non intemperas.
Et sic Tho. et omnes famosi allegant
Quinto arguunt beatum Bartholo-
meum usum fuisse purpura clavata.
Alii. Bonaven. li. de punctione euage-
lica. quod illud in legenda rhomana non
habet. Et sive nrum est quod dicit. dico quod
necessitate duci hoc fecit. quia aliud
in regione illa calida vestimentum porta-
bile non inuenit. Itē nota quod diabolus
dixit consimilia tua per idolum. Christi
etiam vestimentum tunice incosutile pre-
ciostum fuisse. negat expresse Chrysostomus.
Sup Nat. in ope imperfecto. Quatuor
modo sit meritorum talia deserere. prout per-

Cap. XIX

Petrus Damiani libro de contemptu
mundi dicente. Rex nimis purpura
indutus propter ciuitatis exercitu cooptatus
sacco divini furoris motum pretiis cor-
dis humilitate placauit. Ezechias quod
cultu regio docozat terribiles regis
Assyriorum minas tremefactus audiuit. sed
mortuus ipse cilicio regis cilicioque tectos
ad propria mittere nuncios non erubuit
proinde die victorie et optate prosperi-
tatis oraculum reponit. Nam ecce
angelus domini centum oculu agitansque milia
Assyriorum una nocte percussit. Egregius
quis ille prophetav. Esaias ad diuinam ius-
sionis imperium vestimenta depositus et
trium annorum spacio nudus et discalceatus
incepsit. Erubescat igitur dominus. dam-
biana subbia. Ex quod patet quod humilitas
vestium deum placat. gratiam merebitur et pro-
ximum edificat. Unde Tho. secunda. ij. vbi
supra. dicit sic. Alii vitorumque vestib[us] que
ceteri quis induantur non solum peccat. sed si hoc
faciat proprie macerationem carnis. vel hu-
miliationem spiritus. ad virtutem tantum pertinet.
Autem per seipsum pertinet ad hos quod alios
verbis et ex exemplo ad penitentiam horum
tur. hec Thomas.

Decimo quarto phibet hic de tenta-
tione. Unde Deus. vi. Non tenta-
bis dominum deum tuum. Et inde Christus
contra diabolum allegavit Igitur. iiiij. vbi
primo videtur quod sit deum temere. Secundum
quot genera homini in illis vici sunt incidentia.
Terzo de quod deum tentari. Quarto
ad primum enim Tho. secunda. ij. q. lxxxvij.
quod totum deum tentat quod experimentum sumit
sem explorat ex intentione ratione proprie-
tate. sapientia. pleritate. honestate. vel voluntate
specularitatem sine spali dei instinctu. si
ne iusta necessitate vel pia utilitate et sine
alii debitis circumstatibus. vel quod etiam pre-
ter intentionem talia experienti aliquod
loquitur petit. vel facit quod ad nihil aliud

f 2

vile est nisi ad pbandū dei potestate sapientiā, enlūtate, vel bonitatē. **D**icit illo Deut. vi. Nō temptabis dñs deū tuū, dicit glo. Deū temptat q̄ ha bens qđ faciat sine ratione cōmītit se discriminī vel pículo experīēs vtrum possit liberari a deo. Dicit p̄mo q̄ experīētū sumit seu explorat, q̄ tēptare est experīētū de aliq̄ sumere nullus aut experīētū sumit nisi d̄ re ignota vel dubia. Ex q̄ patet q̄ om̄is deū temptans deū ignorat, vel dubitat de aliqua p̄fectione dei, quod s̄p̄ est peccatum. Ex quo p̄t̄ q̄ deū temp̄a re semp̄ est peccatum. Dicit ex intētione ad ordinātū temptationis p̄ter intentionē. **H**ab̄i notādūz q̄ duplex ē deū tentatio. Una intēta, alia nō intēta. Intēta sit dupliciter. Uno modo exp̄resse, alio modo ier̄pretatīne. Exp̄isse cum aliquis dicit vel facto intendit experīētū de aliquo sumere. Interpretatīne h̄o q̄ nō intēdit experīētū sumere q̄ sua dicta v̄l facta, ramē agit vel dicit q̄ ad nihil aliud viderur ordinabile nisi ad experīētū sumēdū. H̄o quasi interpretatīne deū temptat, qui et si non intendat de deo experīētū sumere, aliqd rāmen petit vel facit ad nihil aliud vtile nisi ad pbandū dei potestate, bonitatē, et similita. Dicit rōne ap̄le p̄sonē, quia si quis experīētū sumeret de deo vel ad deū p̄tinētētib⁹ nō vt ipse experīētū sumens de his seu talia explorāns talia coḡscat sed vt ea alijs demonstret quādo est iusta necessitas aut p̄la vīltas. hoc em̄ nō esset tentare deū. Dicit q̄ sua verba vel facta nō cogitata, ad diām iſidelitatis. Nā infidelis in q̄ntuž hmōi in mente dubitat de deū p̄fectione, p̄t̄a bonitatē, potētia, et similiib⁹. H̄o deū tentare cum dī recte opponat cultui diūino seu latrile vel religioni. In exteriorib⁹ p̄sistit acti

bus. Dicit etiā q̄ sua verba v̄l facta, q̄ homo deū tentat exp̄esse duplicit. Q̄nq̄ exp̄esse verbis, q̄n homo i sua petitione orando vel similita verba for mandō ea intentione aliqd a deo postulat vt exploret deū sapientiam, potētia vel bonitatē vel volūtate. Factis aut̄ deū exp̄isse tentat q̄n p̄ ea q̄ facit intendit experīētū sumere diūine potestatis siue p̄seratls, aut sapientie. **D**icit d̄ deū potētia, bonitatē, et spe culatiue non practice. Nā duplex est cognitio diūine voluntatis vel bonitatis. Una qdem speculatiua, et q̄ntū ad banc non licet dubitare nec p̄bare vtrum deū voluntas sit bona, vel v̄t̄ deū sit suauis. Illa practica affectua seu experīētalis, dum quis exper̄itur in seipso gustum diūine dulcedis, et cōplacentiā diūine volūtatis. Sic ut de Ierotheo dicit Dionysius de diuinis noib⁹. c. ii. q̄ d̄dicit diūina ex cōpassione ad ipsa. Et hoc mō mone mur vt pbemus deū volūtate et guste mus ei⁹ suauitatem. **F**m illō Prog. xiiij. Probetis q̄ si voluntas deū bona bñ placēs et pfecta. Et i p̄s. Gustate et videte qm̄ suauis ē dñs. Dicit sine spālis deū instincū. **Vñ** Abraā nō peccauit Gen. xv, cuž dicit ad dñm. **Vñ** scire possum q̄ possessor⁹ sim eā sc̄ terraz re promissam a deo. Sūliter nec beata Agata q̄ noluit medicinā recipere, q̄ exīta erat erga se diūinā beniuolētā, vt vel insūritates nō patere, p̄ q̄bus corpali medicina indigeret, v̄l statim sentiret diūine bonitatis effectū. Sed Achaz peccauit nō petens signū, non em̄ si petisset dū tentasset, q̄ de⁹ iussit eū petere, et etiā q̄ p̄tinebat ad cōmūnē vīlitatē. Gedeon h̄o q̄ Jūdicū. vij, signū a deo petisse leḡis de victoria re promissa ex debilitate fidei. **F**m glo. petisse v̄f, s̄o peccauit. **S**icut et Zacha ras Luč. i, q̄ dixit ad āgelū, vñ b̄ sc̄s,

Preceptum I Cap. XIX

Vnde ppter incredulitatē punitus fuit
D Obisciendū qd dupl'r aliqd signuz
 petū a deo. **D**no mō ad exploranduz
 diuinā potestatē. aut veritatē dicti ei⁹.
 et hoc de se p̄tinet ad dei tentationem.
 dñlio modo ad hoc qd instruaf qd sit
 circa aliquid factū placitū deo. et hoc
 nullo modo p̄tinet ad dei tentationē.
 Dicit sine iusta necessitate. qz si iusta
 necessitas foret non eēt pctm. **Dñ.ij.**
Paralipo. xx. Cū ignoram⁹ qd agere
 debeamus hoc soluz habem⁹ residus
 vt oculos nr̄os dirigamus ad te. **D**icit
 sine p̄ia utilitate. qz ex p̄ia utilitate
 sanctiz apli p̄eterunt vt in nomine xp̄i
 fieret miracula. **A**ct. viij. **S**it de quo.
 dam. j. dialogo p̄ refert Greg. q susci-
 tauit parvulū ad lachrymas m̄ris ei⁹
Similis q̄uis pdicatores p̄ victu cor-
 porali non sint suffici. vt verbo dei et
 doctrine vacent. si sic soli deo imitant
 nō deum tentant. quia nō sine necessi-
 tate vel utilitate faciunt. sed si sine talli
 facerent deum tentarent. **Dñ Aug⁹.**
 .xxiiij. ptra Faustum dicit. q Paulus
 non fugit quasi non credēdo in deo.
 s ne deum tentaret si sugere nolnissz.
 cum fugere portuissz. **D**icitr sine alijs
 debitis circumstantijs. quia p̄ter humi-
 liter petendum est aliquid a deo. et sic
 servientē est deo. **D**icit vel qui etiam
 preter intentionem propter tentatio-
 nem dei interpretatiuam. **Q**uo ad
 secundum principale notandum q con-
 tra hoc mandatum exceditur quintu-
 plicis. **P**rimo vītate inquirēdo d' alia
 vita. qui in fide mutantes reuocat mo-
 rituros. **S**econdo iusticiam qui volūt
 per duellū ostendivnius innocētiām
 et alterius malū. **T**ertio sapiam. q pre-
 termisso studio humano artes vel sci-
 entias desp̄p expectāt p̄ oriones solū.
Quarto potētiām. q non fugiunt ne-
 cem cū possint et deveat. **P**aulus em⁹
 q spontā fugit. et xp̄s de templo deorsuz

se non dimisit h̄ descendit. **Q**uinto bo-
 nitatē. qui refutant medicinalia in ca-
 su sine necessitate et utilitate. **S**it quā
 tēpus miserēdi deo cōstitnūt. vt dicte
 Judith. viij. **H**i em̄ om̄es aliquo mō
 vident explorare diuina illiscite. **Q**uo
 ad pmuz q̄rit sanctus Tho. quodlth.
 .iij. q. ix. arti. ij. **P**trū liceat ab aliquo
 mortale requirere vt reuelet statū suū
 post mortē. **R**ū. q sic. supponēdo hoc
 tñ diuino iudicio. et dummodo nō ex-
 dubitatōe fidelis de futuro statū tentā-
 do inquirat. et p̄ia et humili intentio
 habeat videlz ad subueniendū dcfun-
 cto p suffragia. **H**o est. qz fm Dm̄. II
 bro. ij. **I**mpletio naturalis desiderij
 nō ē pctm. nisi aliqua inordinatio ad-
 iungat. vt p̄z de cibo. **N**aturaliter aut̄
 scire desideramus. j. metaphysice. sed
 cū p̄fatis tribus cōditionib⁹ desidera-
 re scire statū aliquius post mortem.
 nihil inordinate videat habere annexū
Dnde. ij. **M**achab. xij. **S**ancta ergo
 et salubris ē cogitatio p̄ defunctis ex-
 ozarevit a peccatis soluant. hec Tho.
Quidaz altis doctor addit q̄ qui ex-
 peteret redditum vt certificari velleret de
 statu illo. anyidelz celum sic. vel infer-
 nus. quod cōmuniter pdicatur. mor-
 taliter peccarer. qz infidelis foret. **D**icit
 etiā q̄ istam petitionē non debent
 facere nisi homines devoti. et illi pos-
 sunt sic experi qui fuerūt in statu isto
 devoti. et de quibus p̄sumit q̄ sint sal-
 vandis. diabolus enim sepe immiscere
 p̄t illusiōes q̄ si mortui reuocant
 Contingit em̄ q̄nq̄ moriū eē in pur-
 gatorio. et demon in eius specie dicit
 eum eē in inferno. vt anima suffragio
 priueit. et vnuus de devotavita mortuus
 quā recolit imitari desistit. **G**eo con-
 tingere p̄t animam eē in purgatorio
 quā demon dicit eē in celo vt aia suf-
 fragio priueit. **S**z q̄ris. **H**unqd tenet
 vnuus apparenti credere quod aperit

f 3

Rit. Idez doctor. Posto q̄ defunct⁹
reuerteret nō eēt q̄s obligat⁹ credere
ea q̄ reuelaret h̄ etiā eēnt vera. hec ille
F Secundo p̄nt peccare p̄tra isto du-
ellates. Obi notādūz q̄ fm Nicolaū
de lyra sup̄ materia duelli dauid cum
Golia. i. Regl. xvij. Duelluz p̄t du-
pliciter accipi. Uno mō xp̄riet sic est
singularis pugna duo p̄pt p̄ vitoriaz
vnus appareat tandem eius iusticia p̄
dīnū iudicūr alterius iniusticia. z
sic fm oēs doctores duelloz ē iūcītū
ram ex parte appellatis q̄ et recipien-
tis. z etiā iudicātis p̄sidentiū. s. ex of-
ficio z fauore p̄stantiū. silt sacerdo-
res q̄ dareb̄ bñdictionē talib⁹ quia ibi
manifeste ē tentatio dñia. Grauler
bivideſ peccare appellat⁹ inuite seu
suscipiēs inuite. graulus q̄ sp̄ote. se of
ferēs grauissime. Silryideſ de iudice
z cooperatoribus. hec videſ Haymudi
shia. Et hoc mō fm quosdā vident lo
qui de duello iura ipm duellum p̄bi-
bentia. xj. q. v. monarchiaz. z extra de
purgatoe vulgari. cuz suscepisti. nisi p
reuelationē diuinā manifestatiū fuerit
q̄ de⁹ vult sic iudicare iusticiā suam z
hoc modo Dauid aggressus ē Golia
qr ei dixit. Ego venio cōtra te in noie
dominiuētis. nec xp̄ile sic Dauid fuit
duellator. h̄ diuine iusticie executor.
G Allio mō p̄t accipi duellū large. p
ut ē bellū singulare vni⁹ cū uno abiqz
expectatione diuini iudicij. h̄ vt p̄ vir-
tute. arte vel fortunā. vel oib⁹ istis v̄l
aliquibus eoꝝ cōcurrentibus aliq̄ cōtro-
uersia inter eos criminalis vel civilis
terminet an tale duellū sp̄ sit mortale
discordat tam theologi q̄ uriste. Fit
autē duellū tripli. Pr̄io a sp̄ūscō. vi
in Dauid. i. Regl. xvij. et in Holando
vt habet i historya Karoli. Secō fm
multos p̄siderit ex pte appellani. cuz
pctō. vt si secūdo modo tacū est. Ter-
tio semper ē graue peccatū. vt in primo

caso. Et notandū q̄ iudicū ferri can-
dētis z aque feruētis z sillā p̄hibita
sunt sicurē de duello dictuz ē. Tertio
peccare possunt p̄tra hoc volētes q̄ ar-
tem notoriam v̄l similē sine humano
studio scientiā ad ipsiē. Quarto q̄ nō
fuglunt vbi tenent z p̄nt. des auxiliu
ad hoc sine causa expectantes. Cōtra
quos xp̄s ait. Cū vos p̄sequēt in rūa
clūtate. fugite in alias. Matth. x. An
aut̄ fugiēda sit mors in xp̄iana p̄secu-
tionē q̄dā nō. vinctio z p̄sideratio
scandali. p̄culū gregis z hmōi doce-
re possunt. Nā allqñ cōtingit eodē tē-
porez in eodē loco vnu debere fugere
alterū nō. vt de Santulo q̄ gladius
ferire nō potuit. z de diacono recede-
te. Greg. ponit exēplū in li. dialogoz
Quinto q̄dāz fugiūt medicinalia vbi
op̄ret. etiā q̄d licet Agatha fecisse v̄i
deat. th vi. Tho. scđa. ii. q. lxxxvij. dīc
fecit certa de dei adiutorio vi sup̄ia.

L Quo ad tertiu principale nota fm. Th
bo. quadruplex est gradus deū ten-
tatiū. oēs in nō sunt. p̄vij. Prim⁹ eoꝝ
qui aīam nō p̄parat an̄ orōnē h̄ distra-
būtūr sciēter z negligēter. q̄ labiis deū
honorat solū. Secundus eoꝝ q̄ nō di-
mitiunt orōnē debitorib⁹ rancozē te-
nētes. De ambob⁹ v̄i Eccl. xvij. An̄
orōnē prepara aīam tñā. z noli eē q̄li
h̄ q̄ tentat deuz. vbi dicit glo. Interli.
Tentat deū qui orat qd̄ doctit. h̄ non
facit quod iussit. Sup̄ia q̄ dicit Tho.
scđa. ii. vbi prius. q̄ iste qui ante orati-
onem suam animam non preparat di-
mittendo si quid aduersus quem ha-
bet. vel aliquis se ad denotionem nō
disponendo nō facit quod in se ēt̄t ex-
audiat a deo. z ideo quasi interpreta-
tione tentat deum. Et q̄uis hmōi qua-
si interpretatua tentatio v̄deatur ex
presumptione seu indiscretiō p̄cede-
re. th hoc ipsum ad dei irreuerentiam
p̄metit vt homo presumptuose z sine

Preceptum I

Cap. XX

debita diligētia se habeat in his q ad deū p̄m̄t. Dic̄t̄ em̄. i. Pe. v. Humiliāt̄ni sub potenti manu dei. Et. ii. Th̄m̄. ii. Sollicite cura teip̄suꝝ p̄babilem exhibere deo. P̄nde etiam huiusmodi tentatio est species irreligiositatis, hec Th̄om̄. Tertius eorum qui p̄ter intentionē perunt vel faciunt q dic̄t̄ in diffinītōis declarationē interpratatio tentatio. Quartus eorum qui ex intentione talia faciunt. vi ibidem patnit.

Capitulum xx.

Ad eccl̄moquinto p̄hibet hic acci-
dia. cuius proprius est tristitia
de obsequio diuinio. sicut cha-
ristatis est gaudere in bono diuinio.
Nob̄ tria principaliter sunt vidēta
Primo de quidditate et malitia et ori-
gine accidie. Secundo de speciebus.
Tertio de remedijs. Num ad p̄m̄
fm̄ Th̄o. sc̄da ii. q. xxxv. Accidie est
tristitia de bono diuinio quod homo
debet facere. Dic̄t̄ p̄mo tristitia. sed
nō quilibet. Est em̄ q̄dam tristitia bo-
na. vt illa q̄ compatitur misericordia p̄x-
imi. sicut misericordia facit tristari. et passionis
Christi meditatio. Similiter tristitia
quam habemus de peccatis commissis
in cōtritione. Alia est tristitia mala in
appetitu vindicte inordinato. et consti-
tuit sp̄em peccati ire. vt tristitia de bo-
no p̄missi. et facit odium vel inuidia.
sed tristitia de bono diuinio constituit
accidie. Dic̄t̄ sc̄do de bono diuinio. i.
de bonis sp̄ualib⁹. istis potissimum que
hominem q̄ se ōdinat in deū. vt sunt fui-
tutes deo exhibēde. corde. ore. vt ope
De q̄b⁹ dictū fuit a p̄mo h̄cepto par-
ticulari usq; ad sextū. Et sic etiaz sunt
oia oga virtutū. nō inquitū circa tales
materiā. h̄ inquitū p̄pter deū facta et
in deū relata. Ex quo p̄tz q̄ est acci-
dia oris. cordis et operis. Quia quis
tedium et tristiciā habere potest inedi-

tandi fidem. sperandi in deū. deūm̄
diligendi quo ad cor. Quo ad os lat-
dando. orando. loquēdo de deo et si-
milia. Et in ope multipliciter fit. Di-
c̄t̄ consequēter qđ homo debet face-
re. quia si quis tristareb̄ de sp̄uali bo-
no ad quod quis nō teneret sub pena
peccati venialis. ant mortalis. puta d̄
p̄ficiendo aliquo qđ solum cadit sub
cōsilio. nō esset accidie. Exemplūz de
tristene euāgelico q̄ tristis abscessit cū
ei x̄ps dixit. Si vis p̄fectus esse vade
et vende oia q̄ habes et da pauperibus
Matb. xii. Sed quot sunt radices
et cause tristie. Respondeatur q̄ tres.
Prima cū quis nō amat deū nec gaude-
det in eo. ideo consequēter non amat
opera sp̄ualia. nec in eis gaudet. h̄ tri-
statur. Secunda q̄ quis nō noscit vel
non adiurit vel nō medita h̄ honesta-
tem et uirtutē ac suauitatem sp̄ualium
bonorum. ex hoc p̄ uicit q̄ nō reputat sp̄i
ritualia. h̄ ea villa et quasi n̄ib⁹ valen-
tia estimat et triste ea facit aut ea refu-
git. Tertia q̄ sensus apprehēdit sp̄i
rituale bonū et laboriosū et p̄matiuū
delectatiōis sensibilis. et ideo sensuali-
tas a sp̄uali bono fugit ad delectabi-
lia sensualitatis. et talis sensualitas in-
terdu a se trahit rōne et voluntate que
tristat de sp̄ualibus bonis et diuinis.

Sed quare accidie ē peccatum. Nū.
fm̄ Th̄o. tr̄sp̄licit de causa. Primo q̄
in se malum est tristari de bonis opti-
mis qualia sunt diuinia. de talib⁹ effi-
summa complacentia esset habenda.
Sc̄do quia simeditatus accidie effect⁹
est q̄ facit tediosum et grāne in sp̄ualis
bus diuinis op̄andis. Tertio q̄ mul-
ta alia mala ex accidie sequunt̄ in sp̄eb⁹
vt effectib⁹ el⁹. Nū vo sit p̄ctim. nō f̄
Th̄o. vbi p̄. Q̄ tristitia d̄ bono sp̄uali
aliquā nullū ē p̄ctim h̄ sorte defect⁹ na-
ture. vt q̄n op̄ diuinū ē solū p̄silū et nū
lo mō debitu. Secundo aliquā materia

f 4